

PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ ĮGALINIMAS REFLEKTUOTI GIMTOSIOS KALBOS PAMOKOSE NAUDOJANT INTERNETINĘ PROGRAMĖLĘ „REFLECTUS“

Rasa Kulevičienė

Klaipėdos valstybinė kolegija

DOI: <https://doi.org/10.52320/svv.vliVIII.287>

Anotacija

Pradinių klasių mokinių įgalinimas reflektuoti apie mokymąsi gimtosios kalbos pamokose – tai interakcija tarp mokytojo ir vaikų, kurios metu pastarasis, naudodamas įvairius metodus, priemones ir kt. sudaro galimybes apmąstyti mokymąsi. Pradinių klasių mokiniai palaipsniui ima reflektuoti apie mokymąsi, tad čia itin svarbus mokytojo, kaip įgalintojo vaidmuo. Aptariamo amžiaus vaikai, kurie yra įgalinami reflektuoti apie mokymąsi, skatinami mintimis grįžti į bet kokią mokymosi situaciją, veiklą ar užduotį ir siekti prisiminti bei apmąstyti savo mokymąsi. Introspektyviai žvelgdamas į savo mokymąsi, pradinių klasių mokinys mokosi sekti savo intelektualinės veiklos eigą ir, jei reikia, koreguoti atskirus jos žingsnius.

Vienas iš būdų, kaip vaikai gali būti įgalinami reflektuoti gimtosios kalbos pamokose – naudojimas internetine reflektavimo programėle „Reflectus“. Tai šiuolaikinis patogus būdas mokytojui sistemingai atgręžti mokinius į mokymąsi tam, kad jie apmąstytų savo patirtis. Norint geriau suprasti, kas buvo pirminio „Reflectus“ sumanymo autorius, kokie yra šios programėlės naudojimosi ypatumai bei kaip mokytojams sekasi ja naudotis, atlikti 6 giluminiai interviu (su 5 pradinių klasių mokytojais-metodininkais ir viena „Reflectus“ kūrybinės grupės nare) bei išanalizuotas vienas seminaro video įrašas (jį vedė pirminio „Reflectus“ programėlės sumanymo autorė). Tyrimo duomenims apdoroti pasirinktas teminės analizės metodas. Tyrimo rezultatai parodė, kad šios programėlės poreikis atsirado dėl to, kad buvo ieškota patogaus būdo, kaip fiksuoti vaikų apmąstymus bei greitai, be didelių laiko sąnaudų apdoroti siekiant konstruoti tolimesnį gimtosios kalbos mokymosi procesą. Tai programėlė, kurioje mokytojai gali patys kurti savo įgalinančius reflektuoti apie mokymąsi klausimus bei pasirinkti laiko tarpus, t.y. kiek dažnai naudosis „Reflectus“ teikiamomis galimybėmis.

Pagrindiniai žodžiai: pradinių klasių mokiniai, įgalinimas reflektuoti, gimtosios kalbos pamoka, internetinė reflektavimo sistema „Reflectus“.

Įvadas

Temos aktulumas. Remiantis įvairiais Europos šalims skirtais bei nacionaliniais švietimo dokumentais, atliktais tyrimais (Geros mokyklos koncepcija, 2015; Pradinio ugdymo bendroji programa, 2016, 2022; Europos Komisijos Tarybos rekomendacijos „Dėl bendrųjų mokymosi visą gyvenimą gebėjimų“, 2018; Nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimai, 2018; Pradinio ugdymo lietuvių kalbos bendrosios programos projekto pristatymas: kas naujo?, 2021; Welcome to the European Schools, 2022), matyti, jog akcentuojamas gebėjimas reflektuoti apie mokymąsi. Pradinių klasių mokiniai, paklausti mokytojo, gimtosios kalbos pamokoje (ir kitų mokomųjų dalykų) turėtų apmąstyti – kaip jiems sekėsi (kas sekėsi, kas ne?), kokios to priežastys bei padaryti išvadas, ką kitą kartą darytų kitaip (Pradinio ugdymo bendroji programa, 2016, 2022). Vadinasi aktualizuojama pradinių klasių mokinių refleksija apie mokymąsi (Jakavonytė-Staškuvienė, 2021).

Iš esamų mokslininkų tyrimų aišku, kad tiek ikimokyklinio, priešmokyklinio amžiaus vaikai (Chatzipantelia, Grammatikopoulou ir kt., 2013; Perez, Herreo-Nivela, Losada, 2019), tiek pradinių klasių mokiniai (Piaget, 1977; Flavell, 1999; Elkonin, Davydov, 1962; Vygotsky, 1962; Zuckerman, 2004, 2018 ir kt.) gali reflektuoti. Mokslininkai netgi teigia (Elkonin, Davydov, 1962; Jacobson, 2020; Young, Shtulman, 2020), jog pradinių klasių mokiniai, kurie tik fragmentiškai arba visai nėra reflektavę apie mokymąsi, tačiau susiduria su mokymosi problemomis (kas yra neišvengiama), gali pernelyg kritiškai vertinti savo mokymąsi, stokoti mokymosi motyvacijos, susidurti su nenoru eiti į mokyklą, patirti įvairių su nervine sveikata susijusių problemų (Elkonin, Davydov, 1962; Jacobson, 2020; Young, Shtulman, 2020). Tad gebėjimas reflektuoti apie mokymąsi turėtų būti formuojamas pradinėse klasėse. Dar vaikystėje besimokantysis turi galimybę tapti mažiau priklausomu nuo mokytojo, kaip mokymosi organizatoriaus, vertintojo. Be to, tai padeda išmokyti mokytis, didina mokymosi motyvaciją (Kazlauskienė, Gaučaitė, 2018).

Tyrimo problema. Iš to, kas pasakyta anksčiau matyti, jog pradinių klasių mokytojai turėtų kelti sau tikslą, t.y. įgalinti vaikus reflektuoti apie mokymąsi pamokose (Peyro, Herrero, Perez, 2020;

Jakavonytė-Staškuvienė, 2021). Visgi pasaulio ir Lietuvos mokslininkų atlikti tyrimai (Zuckerman, 2018; Nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimai, 2018; Vrikki, Wheatley, Howe, Hennessy, Mercer, 2019) rodo, kad šis procesas vyksta vangiai. Galima daryti prielaidą, kad pradinių klasių mokinių mokymasis dar per menkai grįstas refleksija (Reflected, 2018; Young, Shtulman, 2020; Jakavonytė-Staškuvienė, 2021). Tad visa tai skatina mąstyti, kaip mokytojams padėti šiame procese.

Vienas iš būdų, kaip vaikai gali būti įgalinami mokytojo reflektuoti gimtosios kalbos pamokose – naudojimas 2020 m. Lietuvoje pradėjusia veikti internetine reflektavimo programėle „Reflectus“. Tai šiuolaikiškas modernus instrumentas, skirtas mokytojui ir mokiniams. Naudojantis juo, vaikai turi galimybę apmąstyti savo patirtis pamokose, o mokytojai jomis remiantis, konstruoti tolimesnį labiau mokinių poreikius atitinkantį, gimtosios kalbos mokymosi procesą. Pastarąjį dešimtmetį vis dažniau pasigirsta nuomonių (Kraleva, Kraleva, Sabani, 2019), jog informacinių technologijų amžiuje vienintelėmis vaikų mokymosi priemonėmis nebepali tik popieriniai vadovėliai, dalomoji medžiaga ir pan. Modernėjant pasauliui, turėtų modernėti ir švietimo sistema. Visgi stokojama tyrimų, ar „Reflectus“ naudojama dirbant su aptariamo amžiaus vaikais, kaip sekasi ją naudoti ir pan. Tad reikalingi išsamesni tyrimai šia tema.

Tyrimo objektas – pradinių klasių mokinių įgalinimas reflektuoti gimtosios kalbos pamokose naudojant internetinę reflektavimo programėlę „Reflectus“.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti pradinių klasių mokinių įgalinimą reflektuoti gimtosios kalbos pamokose naudojant internetinę reflektavimo programėlę „Reflectus“.

Tyrimo uždaviniai:

1. Teoriškai apibrėžti kas yra įgalinimas reflektuoti pradinių klasių mokinių gimtosios kalbos pamokose.

2. Atskleisti kam kilo pirminis internetinės reflektavimo programėlės „Reflectus“ sumanymas bei kaip mokytojams sekasi ją naudoti.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, švietimo dokumentų analizė, giluminis interviu, teminė interviu analizė.

1. Įgalinimo reflektuoti pradinių klasių mokinių gimtosios kalbos pamokose samprata

1.1. Žodžio refleksija, reflektuoti reikšmė

Žodžiai refleksija, reflektuoti vartojami reikšme „atsigręžti atgal į save“ (angl. to turn back on the self), „atgręžti, atsukti savo mintis atgal“ (angl. to turn one’s thoughts back) (Harper, 2017). XVI–XIX a. filosofai (R. Descartes, I. Kant, G. W. Leibnitz, J. G. Fichte, E. Husserl ir kt.), kalbėdami apie refleksiją teigė, kad individą įvairių dalykų apmąstymui pastūmėja jaučiamas netikrumas ar abejonės (Fichte, 1982). Tad reflektuoti reikia tam, kad galėtume atsakyti į neraminančius klausimus ir tokiu būdu įgyti naują supratimą apie tai, kas mes esame, kaip mes mąstome ir veikiame gyvenime (Husserl, cit. Žiemytė, 1997). Ypatingai reikšmingos aptariamame kontekste yra J. Dewey (1916, 1933) idėjos apie refleksiją, kuris „atvedė“ šį terminą į pedagogiką (Zajcev, 2019). J. Dewey teigė, kad raktas į mokymąsi yra mūsų patirtis ir refleksija, nes mes mokomės ne iš patirties, o reflektuodami patirtį (Dewey, 1916). Filosofo supratimu, kiekvienas iš mūsų turime patirties, tačiau tol, kol ji neapmąstyta, nesuvokiame, kaip ja tinkamai pasinaudoti. Taigi tik reflektuota ir įsisąmoninta patirtis yra reikšminga žmogaus augimui ir tobulėjimui, atveria įvairių pažinimo galimybių.

Šiandien pradinių klasių mokiniai, įgalinti reflektuoti apie mokymąsi gimtosios kalbos pamokose, skatinami mintimis grįžti į bet kokią mokymosi situaciją ir ją apmąstyti (Larsen, London ir Emke, 2016; Chang, 2019). Introspektyvus vaiko žvilgsnis į mokymąsi, skatina jį stebėti mokymosi veiklos eigą ir jei reikia, koreguoti atskirus jos žingsnius (Flavell, 1979). Pavyzdžiui, vaikas tikisi, kad X veiksmo pasekmė bus Y, tačiau veikimo X pasekmė yra Z. Susidūrimą su problema mokomas reflektuoti pradinių klasių mokinys vertins ne kaip baigtinį rezultatą, tačiau kaip galimybę pereiti prie naujos pažinimo kokybės šalinant veiksmų, kurie lėmė sunkumus, pasikartojimo (Piaget, 1977; Xhaferi ir Xhaferi, 2016; Zilka, 2017; Loon ir Bell, 2018; Colomer et al., 2018). Taigi refleksija apie mokymąsi yra svarbus XXI a. mokymosi visą gyvenimą gebėjimas (Horvathova, 2019), skatinantis vaikų (o vėliau ir suaugusiųjų)

kognityvinę kontrolę (Norman et al., 2019) ypač tada, kai vaikams suteikiama galimybė reflektuoti mokymąsi nuosekliai (Robson, 2016).

Apibendrinant galima teigti, kad reflektuoti apie mokymąsi, reiškia atsigręžti į reikšmingus mokymosi momentus, turint tikslą juos apmąstyti ir padaryti išvadas, kurios bus reikšmingos tolimesniam konstruktyviam gimtosios kalbos mokymosi procesui.

1.2. Įgalinimo reflektuoti apie mokymąsi samprata

Vaikai pradeda reflektuoti sąveikoje su mokytoju (Vygotsky; 1978; Flavell, 1979; Ellis, Ibrahim, 2015; Cravo, 2017; Pinter, 2017). Mokytojo vaidmuo yra įgalinti vaiką šiam procesui, t.y. „leisti“ (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 2021), „sudaryti sąlygas“ (Lietuvių kalbos žodynas, 2017), „padėti“ (Valstybinės lietuvių kalbos komisijos konsultacijų bankas, 2022), „suteikti galią“ (Cambridge Dictionary, 2022) iki to momento, kol jis palaipsniui įgus tai daryti pats. Vadinasi pradinių klasių mokiniai ima reflektuoti savo lygiu ne iš karto, tam reikia sudaryti atitinkamas sąlygas (Vygotsky, 1978).

L. S. Vygotsky teigimu, įgalinimo reflektuoti apie mokymąsi įrankis – kalba. Reikia apgalvotų diskusijų, dialogų, kurių metu vaikai galėtų apmąstyti mokymąsi bei apie tai kalbėti ar rašyti (Ellis, Ibrahim, 2015). Įgalinimas reflektuoti apie mokymąsi gimtosios kalbos pamokose reikšmingas dėl daugelio priežasčių. Taip plečiamas refleksyviam kalbėjimui, rašymui reikalingas vaiko žodynas, tokiais žodžiais, kaip *žinoti, galvoti, prisiminti, analizuoti, lyginti ir pan.* (Larkin, 2009). Be to, iš tyrimų matyti, kad susidūrę su mokymosi problemomis, pradinių klasių mokiniai sėkmingiau geba atrasti ir taisyti kalbos klaidas, apmąstyti, ko dar turi pasimokyti (Griffith, Ruan, 2005). Sabnani, Renandya (2019) teigimu, įgalinimas reflektuoti kalbos pamokose gerina vaikų komunikacinę ir metakognityvinę sąmoningumą (vaikai aktyviau įsitraukia į pokalbius apie tai, kaip ir kodėl mokosi kalbos). Galiausiai tai padeda mokytojams kurti didaktines priemones mokymo ir mokymosi procesui, atsižvelgiant į kognityvinius, emocinius ir kt. mokinių poreikius (Klimovič, Liptakova, 2017; Jakavonytė-Staškuvienė, 2021), be to skatina mokinių savarankiškumą, mokymosi motyvaciją ir pan. (Ebert, 2015).

Apibendrinant galima teigti, kad svarbus įgalinimui reflektuoti apie mokymąsi yra mokytojo vaidmuo, nes pradinių klasių mokiniai dar negeba užmegzti vidinio dialogo su savimi. Tam tinkamos yra gimtosios kalbos pamokos, kurių metu galima organizuoti įvairias diskusijas, pokalbius apie mokymąsi ir pan.

2. Tyrimo metodikos apžvalga

Tyrimas vyko 2022 metais kovo-birželio mėnesiais. Atlikti 6 interviu. Interviu vyko nuotoliniu būdu, per Zoom platformą. Tyrimo duomenys analizuoti teminės analizės (angl. Thematic analysis) metodu (Braun, Clarke, 2006). Teminės analizės metodas nėra metodika, nes nesusietas su jokia epistemologine ar teorine perspektyva (Maguire, Delahunt, 2017). Atliekant tyrimą, teminės analizės tikslas – nustatyti temas, jas nuosekliai aptarti ir interpretuoti. Tyrėjas tema užfiksuoja ką nors svarbaus, kas yra susiję su tyrimo tikslu.

Tyrimo imtis. Kokybinio tyrimo metu atlikti 6 giluminiai interviu. Tyrimo imtis sudaryta remiantis kriterinės atrankos metodu (Rupšienė, 2007). Į tyrimo imtį įtraukti 5 dalyviai, pradinių klasių mokytojai iš Klaipėdos, Šiaulių ir Vilniaus, kurie naudoja internetinę programėlę „Reflectus“. Viena interviu dalyvė yra kūrybinės „Reflectus“ programėlės narė. Taip pat tyrimo metu naudotas pirminės „Reflectus“ autorės seminaro įrašas, kuriame ji pristato kaip kilo šio įrankio sumanymas (žr. 1 lentelę). Ilgiausio interviu trukmė – 1 val. 43 min., trumpiausio – 33 min. 54 s.

1 lentelė. Tyrimo dalyvių charakteristika

Eil.nr.	Slapyvardis	Mokytojo kvalifikacija	Stažas	Miestas	Interviu trukmė
1.	Mok1	Mokytoja metodininkė	23m.	Klaipėda	33 min. 54 s.
2.	Mok2	Mokytoja metodininkė	5m.	Vilnius	45 m. 23 s.
3.	Mok3	Mokytoja metodininkė	18m.	Šiauliai	1 val. 43 min.
4.	Mok4	Mokytoja metodininkė	9m.	Klaipėda	39 min. 29 s.
5.	Mok5	Mokytoja metodininkė	12m.	Vilnius	58 min. 45 s.
Kiti tyrimo dalyviai					
6.	Ref1	Pirminio „Reflectus“ sumanymo autorė		Vilnius	57 min. 55 s.
7.	Ref2	„Reflectus“ kūrybinės grupės narė		Vilnius	Video seminaro įrašas 35min. 16 s.

Tyrimo etika. Tyrimo metu buvo laikomasi etikos principų (Bryant, Charmaz, 2007; Bryant, 2017; Roth, Von Unger, 2018):

- **pagarbos tyrimo dalyviams.** Interviu su tyrimo dalyviais metu stengtasi rodyti pagarbą jų požiūriui, nuomonei, net jei tai ir prieštarauja turimam tyrėjo žinojimui, įsitikinimams.
- **anonimiškumo ir konfidencialumo.** Anonimiškumo ir konfidencialumo principas tyrime taip pat buvo svarbus, nes su dalyviais interviu metu bendrauta Zoom platformoje. Pasak kai kurių metodologų (Seitz, 2015; Gaižauskienė, Valavičienė, 2016), tuomet, kai interviu yra vykdomas nuotoliu, tyrimo dalyviai gali jausti nerimą dėl to, kad bus įrašinėjamas vaizdas. Manoma, kad dalis tyrimo dalyvių gali apskritai atsisakyti dalyvauti interviu, nes nenori būti filmuojami. Susitikus su informantais, buvo pasakyta, kad interviu metu bus įrašinėjamas tik garsas, ne vaizdas. Taip pat priminta, jog kiekvienam tyrimo dalyviui bus suteiktas slapyvardis (Roth, Von Unger, 2018), kuris neleis identifikuoti tapatybių, įstaigų, kuriose jie dirba.

3. Tyrimo rezultatai

3.1. Internetinės reflektavimo programėlės „Reflectus“ sumanymas

Iš lietuvių kalbos ir literatūros mokytojos, kuri yra ir pirminio „Reflectus“ sumanymo autorė, vaizdo seminaro matyti, kad ši internetinė reflektavimo sistema atsirado siekiant mokytojams sudaryti sąlygas neapsunkinant jų fiksuoti mokinių refleksijas ir lengvai jas statistiškai apdoroti bei konstruktyviai pasinaudoti gautais duomenimis organizuojant tolimesnį mokinių mokymąsi:

Kiekvieną pamoką pateikdavau tris nebaigtus sakinius – „aš jaučiuosi..., nes...“, „aš išmokau, kad...“, „aš nesupratau..., nes...“. Paprastas metodas, bet kiekvieną dieną, kiekvienam vaikui. Atsakymus jie rašydavo į savo refleksijos sąsiuvinius. Ir šiandien prieš jus net nestovėčiau ir net nekalbėčiau, jeigu nebūtų gimęs „Reflectus“. Tikrai nesitikiu, kad 15 kontaktinių pamokų turintis mokytojas miegos po 4 valandas, taip, kaip aš dariau pirmus pusantrų metų. Suvesti visus atsakymus į Ms Excel, juos apdoroti statistiškai tikrai užėmė labai daug laiko (Ref1).

„Reflectus“ pirminio sumanymo autorė pasakoja, kad po kiekvienos pamokos nuolat sistemingai savo klasės mokiniams pateikdavo tris nebaigtus sakinius, pagal kuriuos jie turėtų reflektuoti apie mokymąsi. Pirmas – „aš jaučiuosi..., nes...“. Antras – „aš išmokau, kad...“. Trečias – „aš nesupratau..., nes...“. Kiekvienas vaikas savo refleksijas pagal tik ką minėtus klausimus parašydavo į refleksijos sąsiuvinius. Remiantis tik ką minėtų klausimų turiniu, aišku, jog jie skirti mokytojui sąmoningai atgėžti mokinius į mokymąsi, siekiant kelių tikslų. Tyrimo dalyvei buvo svarbu, kad mokiniai apmąstytų, o jai būtų aišku, kokius bei kodėl jausmus ir emocijas patyrė lietuvių kalbos ir literatūros pamokoje, ko naujo išmoko, o ko ir kodėl – nesuprato. Mokytojai tęsiant pasakojimą, paaiškėja daugiau reikšmingų detalių apie tai, kaip ji apdorodavo iš vaikų gautus duomenis. Mokytoja rinkdavo savo mokinių refleksijos sąsiuvinius, duomenis (tai, apie ką mokiniai reflektuodavo) suvedavo į MS Excel programą, nagrinėdavo, įvertindavo, apmąstydavo, o remiantis tuo – planuodavo tolimesnį vaikų mokymąsi. Tokiu keliu mokytoja ėjo pusantrų metų. Tačiau laikui bėgant, kada mokinių refleksijų apdorojimas ėmė atimti per daug jos asmeninio laiko, varginti, kilo mintis, jog vertėtų sukurti internetinę reflektavimo sistemą, kuri sudarytų sąlygas greitai rinkti duomenis ir lengvai juos statistiškai apdoroti. Taip ir prasidėjo „Reflectus“ kūrimas.

3.2. Internetinės reflektavimo programėlės „Reflectus“ naudojimo ypatybės

Mokytojai pasakoja, jog dažniausiai vaikai naudodamiesi programėle „Reflectus“ reflektuoja gimtosios kalbos pamokose čia ir dabar:

Aš sugeneruoju klausimus ir išsiunčiu vaikams į programėlę telefone. Baigiantis pamokai gauna klausimyną, pagal kurį turi čia ir dabar įsivertinti. Dažniausiai būna tokie klausimai – kas pradžiugino? ką sužinojai naujo? kaip tau sekėsi? Kurį laiką duodu vienodus klausimus. Tada laike matau viso mėnesio diagramą, pagal kurią galiu daryti atitinkamas išvadas. Jei duosiu vis skirtingus klausimus, neturėsiu rezultato. Tarkim, įsivertina vaikai nuo 1 iki 10. Vieną kartą tas pats vaikas parašo 8, kitąkart 7, o kitąkart 10. Pažiūri, kokia data, kokia diena buvo, ką mes veikėme. Yra tokių, kur tikrai įsivertina stabiliai – 8, 9, 8, 9. Yra tokių, kur vieną kartą žymi 4, o kitą jau 10. Tada žiūri, kas su tuo vaiku yra ne taip - kas buvo, kas nepatiko? Tas pats vaikas vieną dieną žymi, kad turėjo daug jėgų, o kitą – jau jaučiasi blogai. Ir pamatau, kad taip jis pažymėjo prieš pat ligą. Vėliau savaitę jo nebuvo. Aš tokius dalykus susidėliuju. Tuomet galiu koreguoti visą ugdymo procesą – pasižiūrėti, ar tai yra asmeniškai su vaiku susiję, ar tai mano, kaip mokytojos, kažkokie tai trūkumai? Gal kažką darau ne taip? Bandau tada daryti taip, kad ir vaikams, ir man būtų gerai. (Mok3)

Viena iš mokytojų pasakoja, kad baigiantis lietuvių kalbos pamokai, vaikai išmaniuoju mobiliuoju telefonu reflektuoja apie mokymąsi pagal jos pateiktą klausimyną (t.y. mokiniai telefone užrašo atsakymus, į mokytojo užduotus klausimus). Pagal tai, kokius klausimus ši mokytoja dažniausiai užduoda, matyti, kad vaikai įsivertina (kaip sekėsi?) ir apie mokymąsi reflektuoja veiklos pažinimo (ką sužinojai naujo?) bei jausminiu/emociniu (kas pradžiugino?) aspektais. Į programėlėje „Reflectus“ pateiktus klausimus, vaikai turi atsakyti čia ir dabar. Visgi, nors mokiniai įgalinami reflektuoti apie mokymąsi čia ir dabar, tai nereiškia, kad mokytoja iškart analizuos gautus duomenis. Tai ji gali daryti po kiekvienos pamokos, kas kelias pamokas ar net kartą į mėnesį. Tai priklauso nuo to, kokių tikslu duomenis renka. Tarkim šiuo konkrečiu atveju, mokytoja duomenis analizuoja ir mėnesio eigoje ir pabaigoje. Jos tikslas – stebėti, ar reikia koreguoti vaikų lietuvių kalbos mokymo procesą ar ne. Jei reikia, tai kodėl – ar dėl jos darbo trūkumų (pvz., netinkami metodai, per sunkios užduotys ir pan.), ar dėl kažkokių priežasčių, asmeniškai susijusių su pačiu mokiniu.

Kalbantis su vienu iš „Reflectus“ kūrybinės grupės nariu tapo aišku, kad apie tai, kokių klausimų mokytojui klausti mokinių, sprendžia jis pats:

Labai sudėtinga yra pasakyti, kokių klausimų klausti. Mūsų sistemoje yra „špargalkės“. Siūlomi trys klausimai – koks užsiėmimo tikslas?, kaip jautiesi po šio užsiėmimo?, įsivertink šio užsiėmimo rezultata, ar supratai temą? „Reflectus“ iš vaikų pateiktų duomenų gali suteikti informacijos mokytojui, kaip pavyko pamoka. Kokie metodai tiko, patiko vaikams, ar jie pasiekė tikslų, ar nebuvo per sudėtingos užduotys. Mokytojas gali iš to padaryti atitinkamas išvadas. Svarbu, kad pats mokytojas žinotų, kokio ir kodėl klausimo jis klaus. Vieno mokytojo tikslas gali būti vienoks, kito – visai kitoks. Ko mokytojas klaus, gali priklausyti ir nuo to, kodėl mokykla pasirinko „Reflectus“. Jei gavo kokybės krepšelį, mokyklos tikslas gali būti mokinių pažangos siekimas. Mokytojas moko taisyklių, tačiau turi nepamiršti ir mokyti vaiką įsivertinti, sąmoningai suprasti, kaip jam pavyko išmokyti, kokiais būdais jam lengviausia mokytis. Tai yra bendrųjų gebėjimų ugdymas. Būtent sistemingas reflektavimas yra pagalbinė priemonė tam (Ref2).

Iš pateiktos interviu ištraukos galima spręsti, kad mokytojai, naudodami „Reflectus“, turi du kelius, kokius klausimus pateikti savo mokiniams. Pirmiausia, jie gali pasinaudoti aptariamą programėlės siūlomais klausimais, t. y. koks užsiėmimo tikslas, kaip jautiesi po šio užsiėmimo, įsivertink šio užsiėmimo rezultata, ar supratai temą? Kita vertus, gali sugalvoti savo, atsižvelgdamas į tai, ko jis siekia, kas jam svarbu po kiekvienos gimtosios kalbos pamokos. Vienam gali būti svarbu kokius jausmus ir emocijas vaikai išgyveno, kitam – kokie metodai tiko ir patiko, trečiam – kokiais būdais vaikui lengviausia mokytis ir pan.

Kaip dažnai mokiniai turės reflektuoti, naudojant „Reflectus“, sprendžia mokytojas mąstydamas, kaip gautus duomenis panaudos:

Iš tikro svarbiausia, kad mokytojas mokinių refleksijas analizuotų, o nei šiaip jas rinktų neturėdamas aiškaus tikslo ką su ta medžiaga darys. Tada mokytojas ir galvoja – kaip aš turiu vaikų

paklausti, kad aš gaučiau reikiamus atsakymus. Vieno tikslas – kiekvienoje pamokoje sužinoti, ar vaikas išmoko, ar neišmoko. Kitam galbūt svarbus yra emocinis fonas. Trečiam dar kažokie dalykai, ar ne? Jeigu mokytojas neturi pakankamai žinių, stokoja patirties šiame kontekste, jis gali pradėti nuo mūsų siūlomų bazinių klausimų. O vėliau įtraukti ir savo. Mokytojas juk taip pat to mokosi (Ref2)

Iš interviu su viena iš „Reflectus“ kūrybinės grupės narių matyti, kad tai, kiek dažnai mokytojas naudodamas „Reflectus“, priklauso nuo jo paties. Nėra jokių konkrečių nurodymų, kaip dažnai tai turėtų vykti. Svarbiausia, kad būtų numatytas tikslas – kam tos vaikų refleksijos renkamos. Jeigu nėra konkretaus tikslo, rezultatai gali neduoti laukiamos naudos.

3.3. Internetinės reflektavimo programėlės „Reflectus“ naudojimo sunkumai

Yra mokytojų, kurie programėlę „Reflectus“ gimtosios kalbos pamokose naudoja vieną, du kartus per savaitę, tačiau reflektuoja tik dalis vaikų, kurie turi mobiliuosius telefonus bei tėvai tam neprieštarauja:

Su „Reflectus“ reflektuojame antradieniais, ketvirtadieniais, nes tomis dienomis turim po dvi lietuvių kalbos pamokas. Antrokai dar su laikrodžiais vaikšto. Mano antrokai telefonų negauna. Turiu 10 – 12 mokinių, kurie pastoviai reflektuoja. Ar naudosis vaikas „Reflectus“ priklauso ir šeimos požiūrio. Nors vaikams internetas nemokamas mokykloje, tačiau tėvai neduoda vaikams telefonų. Vieni dėl finansinių galimybių, kiti nepasitiki savo vaikais, bijo interneto neigiamo poveikio. 8-10 tėvelių tiesiog patys nenori, kad vaikai mokytųsi tokiu būdu. (Mok4)

Remiantis vienos iš tyrime dalyvavusių mokytojų interviu matyti, jog jos klasės mokiniai lietuvių kalbos pamokose reflektuoja du kartus per savaitę – antradieniais ir ketvirtadieniais. Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį, kad nors mokytoja naudoja „Reflectus“, tačiau tai nereiškia, jog visi klasės mokiniai reflektuoja apie mokymąsi. Mokytoja pasakoja, jog pastoviai lietuvių kalbos pamokose reflektuoja 10-12 jos klasės mokinių. Tuo tarpu kiti 8-10 – nereflektuoja, nes tiesiog neturi išmaniųjų mobiliųjų telefonų. Ne visi tėvai yra pajėgūs juos vaikams nupirkti. Be to, pasak šios interviu dalyvės, yra šeimų, kurios nepasitiki savo vaikais ir bijo, kad neatsakingas interneto naudojimas tokiam amžiui (konkrečiai - kalbama apie antrokus) gali neigiamai veikti jų asmenybę. Tad matyti, kad nors mokytoja ir sudaro galimybes du kartus per savaitę naudojant „Reflectus“ reflektuoti apie mokymąsi lietuvių kalbos pamokose, tačiau dalis vaikų to negali daryti, nes neturi išmaniųjų mobiliųjų telefonų arba tam prieštarauja jų šeima.

Tuo tarpu kito interviu metu paaiškėjo, kad tada, kai vaikai neturi išmaniųjų mobiliųjų telefonų, pati mokykla gali sudaryti galimybes reflektuoti naudojant mokyklos įrenginius, konkrečiu atveju - planšetes:

Problemų kyla dėl išmaniųjų telefonų. Yra mokytojų, kurių mokiniai telefonų neturi. Tačiau bandome suktis iš šios situacijos. Yra mokykloje kelios planšetės. Vaikai gali jomis naudotis. Na bet jei matysi tik tai, kas trukdo, tai niekada nieko neišbandysi. Tai tiesiog bandom, žiūrime, kaip sekasi, kokie nesklandumai ir kaip mes juos galime įveikti. Aš stengiuosi labai nespausti mokytojų. Jos man prisipažįsta, kad per metus „Reflectus“ panaudojo gal keturis kartus. Pasako ir tai, kad per tuos keturis kartus pusė vaikų visai neprisijungė. Tada bandome aiškintis kodėl taip atsitiko. (Mok5)

Iš interviu ištraukos matyti, kad tokiais atvejais, kai pradinių klasių mokiniai neturi išmaniųjų telefonų, mokytojai jiems gali sudaryti galimybes naudoti mokyklos planšetes (jei jų yra). Tiriamosios supratimu, tik ką minėti nesklandumai neturėtų mokytojų atgrasyti nuo „Reflectus“ naudojimo. Tiesiog naudojantis šia sistema, reikia pagalvoti, kaip kylančius nesklandumus būtų geriausia įveikti.

Tuo tarpu yra mokytojų, kurie sako, jog programėlė naudinga, tačiau vaikams reikia daug pagalbos, kontrolės, palaikymo, norint išnaudoti jos teikiamas galimybes:

Pamokoje dažniausiai nespėja mano vaikai. Tada turi jiems padėti per pertrauką. Taupant laiką kartais paprašai, kad namuose padarytų, tačiau jie pamiršta. Kiti užpildo pamokoje, bet man sako, kad blogai pažymėjo, nori grįžti ir taisyti atsakymus. Yra vaikų, kurie tiesiog prieina ir į tuos klausimus man sugalvoja žodžiu atsakinėti. Kai kurį laiką pateikti vienodus klausimus, jie pradeda blaškytis. Jiems atrodo, kad sistema sugedo, nes klausimai nuolatos kartojasi. O mano klasėje yra 28 vaikai! (Mok6)

Iš šios mokytojos pasakojimo aišku, jog naudojant „Reflectus“, tokio amžiaus vaikams turi daug padėti, kontroliuoti, palaikyti. Tai padaryti itin sudėtinga dėl to, kad klasėje būna daug vaikų. Konkrečiu

atveju – 28. Tiriamaoji sako, kad dalis vaikų nespėja atlikti „Reflectus“ pateiktų užduočių. Nors mokytoja ir sudaro galimybes reflektuoti namuose, vaikai apie tai tiesiog pamiršta. Atsiranda mokinių, kurie pagal „Reflectus“ pateiktus klausimus po pamokos priėję prie mokytojos pradeda reflektuoti žodžiu. Mokytoja kalba ir apie tai, jog tada, kai vaikai mato kurį laiką vienodus jiems pateikiamus klausimus, pradeda blaškytis, nes galvoja, kad sistema sugedo. Taigi „Reflectus“ naudojimas dirbant su pradinėse klasių mokiniais, ne retai apsunkina mokytojo darbą, t. y. daug dėmesio turi būti skiriama techninei pusei.

Mokytojai taip pat kalba apie tai, kad jų darbą su „Reflectus“ kartais apsunkina tai, kad vaikams sunku prisijungti prie šios programėlės:

Kaip vaikai vadovėlius pamiršta, kaip parkerio neturi, tai ir prisijungimo neprisimena, kai jo reikia. Tai čia gali sakyti nesakęs, prašyt neprrašęs. Pameta telefonus, pakeičia telefonus, ne ten išsisaugo. Su „Reflectus“ programėle tokiais atvejais aš negaliu padėti. Tai yra labai asmeniškai, labai individualu. Aš tikrai neprašiau vaikų, nerinkau jokių prisijungimų, gerbdama jų nuosavybę, privatumą. Ir kas atsitiko? Dalis vaikų tvarkingai prisijungia, reflektuoja, dalis – ne. Jei reflektuoja tik dalis vaikų, o kiti ne – sistema nepateikia tikslų apibendrintų visos klasės duomenų. Jie „išsikraipo“. Žodžiu, atsirado tokių techninių nesklaidumų, kurie mane eigoje pradėjo erzinti. O kai mane erzina, atitinkamai, ką aš darau? Aš pati pradėjau vengti. Gal yra mokytojų, kurios kitaip susitvarkė su tuo. Tačiau aš „Reflectus“ „paleidau“. Naudoju temų apibendrinimui. Kai vaikai prašo lietuvių kelis testus, būtinai pasidarom refleksiją. Kai vaikai parengia projektą ar kai įvyksta įdomesnė veikla ir noriu gauti grįžtamąjį ryšį, būtinai klausiu vaikų kaip jie jaučiasi. (Mok1)

Sakykim, palieki kokias 5 minutes. „Reflectus“ yra galimybė nustatyti, kad nori, jog ta apklausa pasirodytų. Ir tada prasideda problemos su prisijungimu. Tėvai prikuria sudėtingų slaptažodžių. Vaikai juos pamiršta. Aišku, dalis tėvų surašo tuos slaptažodžius tvarkingai. Bet jame yra didžiųjų ir mažųjų raidžių, skaičių. O vaikai tiesiog be pagalbos negeba prisijungti. Aš manau, kad „Reflectus“ kūrėjai turėtų pagalvoti, kaip supaprastinti tokių mažų vaikų prisijungimą. Tada manau tikrai mokytojai dažniausiai ją ir naudotų. (Mok2)

Remiantis tuo, ką pasakoja mokytojai, galima sakyti, kad pagrindiniai techniniai nesklaidumai naudojant „Reflectus“ kyla ne mokytojams, o mokiniams, kuriems problemiškas yra prisijungimas prie „Reflectus“. Yra vaikų, kurie pamiršta savo prisijungimo slaptažodžius. O tai reiškia, kad ne visi po pamokos gali įsitraukti į mokymo reflektuoti apie mokymąsi procesą – dalis mokinių reflektuoja, o dalis – bando prisijungti ir nespėja atlikti „Reflectus“ pateiktų užduočių. Iš pirmosios interviu ištraukos matyti, kad mokytoją laikui bėgant šie nesklaidumai pradėjo erzinti. Ji sako, kad tada, kai reflektuoja tik dalis mokinių, o kiti „Reflectus“ užduočių neatlieka, sistema nepateikia tikslų apibendrintų duomenų. Tie duomenys tampa netikslūs, tad jais mokytoja tiesiog negali pasinaudoti. Būtent dėl šios priežasties tiriamaoji „Reflectus“ ėmė naudoti ne kelis kart į savaitę, tačiau rečiau – lietuvių kalbos temų, testų, projektų, įdomesnių veiklų apibendrinimui. Mokytoja supranta, jog ji turi galimybę užsirašyti vaikų prisijungimo prie „Reflectus“ slaptažodžius. Tačiau jos nuostata yra tokia, kad slaptažodis yra asmeniškai, dėl to ji jų ir nefiksuoja. Tuo tarpu iš antrosios interviu ištraukos matyti, kad vaikai gal ir prisimintų jungimosi prie „Reflectus“ slaptažodžius, tačiau tai apsunkina faktas, kad ji sudarančių skaičių ir raidžių deriniai yra tiek sudėtingi, kad vaikai jų arba neprisimena, arba tiesiog savarankiškai, be mokytojo pagalbos negali suvesti. Kadangi pradinėse klasių mokiniais problemų kelia prisijungimas prie „Reflectus“, mokytojų supratimu, šios sistemos kūrėjai turėtų pagalvoti, kaip šį procesą būtų galima supaprastinti, palengvinti.

Išvados

1. Pradinėse klasių mokinių įgalinimas reflektuoti apie mokymąsi gimtosios kalbos pamokose – tai interakcija tarp mokytojo ir vaikų, kurios metu pastarasis sudaro šiam procesui palankias sąlygas. Tokio amžiaus vaikai palaipsniui ima reflektuoti apie mokymąsi, tad čia itin svarbus mokytojo, kaip įgalintojo vaidmuo. Pradinėse klasių mokiniais, kurie yra įgalinami reflektuoti apie mokymąsi, skatinami mintimis grįžti į bet kokią mokymosi situaciją, veiklą ar užduotį ir siekti prisiminti ir apmąstyti savo gimtosios kalbos mokymąsi. Introspektyviai žvelgdamas į gimtosios kalbos mokymąsi, vaikas mokosi sekti savo intelektualinės veiklos eigą ir, jei reikia, koreguoti atskirus jos žingsnius.

2. Tyrimo metu paaiškėjo, kad „Reflectus“ sumanymas kilo lietuvių kalbos ir literatūros mokytojai, kuri vaikus įgalindavo reflektuoti raštu sąsiuvinuose. Tačiau kadangi toks refleksijų apdorojimo būdas iš mokytojos atėmė labai daug asmeninio laiko siekiant visas refleksijas perskaityti ir apibendrinti, priėjo prie sumanymo sukurti internetinę reflektavimo programėlę „Reflectus“. Tuo tarpu iš mokytojų, kurie naudojami „Reflectus“ teikiamomis galimybėmis interviu duomenų matyti, jog jie yra laisvi rinktis kokiais laiko tarpais įgalins vaikus reflektuoti apie mokymąsi gimtosios kalbos pamokose, kokie bus užduodami klausimai. Mokytojai naudodami „Reflectus“ susiduria su sunkumais. Dažniausiai minima, jog dalis vaikų neturi mobiliųjų telefonų arba tokios apmąstymo formos nepalaiko tėvai. Mokytojai kalba ir apie tai, kad naudotis šios programėlės teikiamomis galimybėmis būtent su tokio amžiaus vaikais sunku, nes vaikams reikia labai daug pagalbos, jie pamiršta prisijungimo slaptažodžius (neretu atveju pastarieji kuriami per sudėtingi). Visgi mokytojų supratimu tai naudinga programėlė, tačiau reikalingas laikas vaikams ir mokytojams įgusti išnaudoti jos teikiamas galimybes.

Literatūra

1. Ališauskas, V. (2019). Kodėl Aristotelis svarbus šiandien? [interaktyvus]. Bernardinai [žiūrėta 2019 02 25]. Prieiga per internetą: <https://www.bernardinai.lt/2019-02-25-kodel-aristotelis-svarbus-siandien/>.
2. Braun, V., Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). P. 77–101.
3. Cambridge Dictionary [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://dictionary.cambridge.org/>.
4. Chang, B. (2019). Reflection in Learning. *Online Learning* [žiūrėta 2022-01-14]. Prieiga per internetą: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1210944>
5. Chatzipanteli, A., Grammatikopoulos, V., Gregoriadis, A. (2013). Development and evaluation of metacognition in early childhood education. *Early Child Development and Care*, 184 (8). P. 1223-1232.
6. Colomer, J., Serra, L., Cañabate, D., Serra, T. (2018). Evaluating Knowledge and Assessment-Centered Reflective-Based Learning Approaches. *Sustainability*, 10. P. 3122–3138.
7. Cravo, P. J. K. (2017). Reflection as a Means to Develop Young Learners' Metacognition. Doctoral dissertation. Lisboa: Universidade Nova de Lisboa.
8. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Prieiga per internetą: <https://ekalba.lt/dabartines-lietuviu-kalbos-zodynas/>.
9. Dewey, J. (1916). *Democracy and education: An introduction to the philosophy of education*. New York: MacMillan.
10. Dewey, J. (1933). *How We Think A Restatement of the Relation of Reflective Thinking to the Educative Process*. Boston: D. C. Heath & Co Publishers.
11. Dewey, J. (2001). *Le public et ses problemes*. *The Later Works*, 2. P. 77-91.
12. Ebert, S. (2015). Longitudinal Relations Between Theory of Mind and Me-tacognition and the Impact of Language. *Journal of cognition and development*, 16(4). P. 559–586.
13. Elkonin, D. B., Davydov, V. V. (1982). *Voprosy psichologij uchebnoi dejatelnosti mladshyh shkolnikov*. Moskva: Aka demija pedagogicheskikh nauk RSFSR.
14. Ellis, G., Ibrahim, N. (2015). Teaching childrens how to learn. *The Electronic Journal for English as a Second Language*, 21 (1). P. 1–3.
15. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl bendrųjų mokymosi visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų. *European Education Area* [žiūrėta 2022 04 02]. Prieiga per internetą: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=GA](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=GA).
16. Flavell, J. H. (1999). Cognitive development: Children's knowledge about the mind. *Annu.Rev.Psychol.*, 50, P. 21–45.
17. Griffith, P. L., Ruan, J. (2005). *Metacognition in literacy learning: Theory, assessment, instruction, and professional development*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates..
18. Harper, D. (2017). Reflection. *Online etymology dictionary* [žiūrėta 2022 12 01]. Prieiga per internetą: http://www.etymonline.com/index.php?term=reflection&allowed_in_frame=0.
19. Kazlauskienė, A., Gaučaitė, R. (2018). Kaip planuoti mokymąsi ir imtis veiksmų? Šiauliai: Titnagas.

20. Krалеva, R., Sabani, M., Krалev, V. (2019). An Analysis of Some Learning Management Systems. *International Journal on Advanced Science, Engineering and Information Technology*, 9(4). P. 1190–1198.
21. Kraut, R. (2020). Plato. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* [žiūrėta 2022 12 07]. Prieiga per internetą: <https://plato.stanford.edu/entries/plato/>.
22. Larkin, Sh. (2009). *Metacognition in young children*. London: Routledge.
23. Lietuvių kalbos žodynas. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/>.
24. Maguire, M., Delahunt, B. (2017). Doing a Thematic Analysis: A Practical, Step-by-Step Guide for Learning and Teaching Scholars. *Aishej*, Number 3. P. 3351–33514.
25. Nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo ataskaita. Nacionalinė švietimo agentūra [žiūrėta 2020 12 07]. Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/>.
26. Peyro, M. C. R., Herrero, E. C., Perez, E. L. (2020). Thinking skills in Primary Education: An Analysis of CLIL Textbooks in Spain. *Porta Linguarum*, 33. P. 183–200.
27. Perez, E. E., Herrero-Nivela, M. L., Losada, J. L. (2019). Association Between Preschoolers' Specific Fine (But Not Gross) Motor Skills and Later Academic Competencies: Educational Implications. *Frontiers* [žiūrėta 2022 11 21]. Prieiga per internetą: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2020.01044/full>.
28. Piaget, J. (1977). *The development of thought. Equilibration of cognitive structures*. Oxford: Basil Blackwell.
29. Pinter, A. (2017). *Teaching Young Language Learners*. Oxford: Oxford Press.
30. Pollard, A. (2002). *Refleksyvusis mokymas. Veiksminga ir duomenimis paremta profesinė praktika*. Garnelis: Vilnius.
31. Pradinio ugdymo bendroji programa. Nacionalinė švietimo agentūra [žiūrėta 2020 08 08]. Prieiga per internetą: https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2016/01/ugdpr_1priedas_pradinio-ugdymo-bendroji-programa.pdf.
32. Pradinis ugdymas: mokymas ir mokymasis. *Eurydice* [žiūrėta 2020 04 29]. Prieiga per internetą: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/teaching-and-learning-primary-education-27_lt.
33. Reflected. About Reflected. [žiūrėta 2022 11 21]. Prieiga per internetą: <https://www.reflectedlearning.org.uk/about-reflected/>.
34. Robson, S. (2016). Are there differences between children's display of self-regulation and metacognition when engaged in an activity and when later reflecting on it? The complementary roles of observation and reflective dialogue. *Early years*, 36 (2). P. 179–194.
35. Roth, W. M., Von Unger, H. (2018). Current perspectives on research ethics in qualitative research. *Qualitative Social Research*, 19(3). P. 33–45.
36. Valstybinės lietuvių kalbos komisijos konsultacijų bankas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://vlkk.lt/konsultaciju-bankas-3?lang=lt>.
37. Vrikki, M., Wheatley, L., Howe, C., Hennessy, S., Mercer, N. (2019). Dialogic practices in primary school classrooms. *Language and Education*, 33(12). P. 85–100.
38. Zilka, G. C. (2017). Awareness of ICT capabilities, digital literacy, and use of reflective processes in children who received their first home computer. *Technology Enhanced Learning*, 9(1). P. 80–97.
39. Zuckerman, G. (2004). Development of reflection through learning activity. *European Journal of Psychology of Education*, 19(1). P. 9–18.
40. Zuckerman, G. A. (2018). I Know What I Know: Toward the Reflective Elementary Classroom. *Journal of Cognitive Education and Psychology*, 17(3). P. 260–277.
41. Žiemytė, R. (1997). Intersubjektyvumo problema E. Husserlio ir A. Schütz teorijose. *Socialinė teorija ir fenomenologija* [žiūrėta 2022 07 07]. Prieiga per internetą: <https://www.journals.vu.lt/problemos/article/view/6952/4447>.
42. Шатова, Н. Д. (2015). Рефлекторно-деятельностная структура рефлексии: интеграция реактивности и активности. *Context and Reflection: Philosophy of the World and Human Being*, 6. P. 224–238.

ENABLEMENT OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS TO REFLECT DURING LESSONS OF THE NATIVE LANGUAGE BY USING ON-LINE SOFTWARE “REFLECTUS”

Rasa Kulevičienė

Summary

Enablement of primary school students to reflect on their learning during lessons of the native language is an interaction between teacher and children when a teacher using various methods, tools etc. provides possibilities for reflection on the learning. In other words, a teacher provides favourable conditions for this process. Gradually, primary school students start reflecting on their learning; therefore, the role of a teacher who enables them is highly important in this instance. Primary school students who are being enabled to reflect on their learning are encouraged to return in their mind to any situation, activity or task of learning and to try remembering and reflecting on their learning. Introspectively regarding one's learning, a child is learning to track the process of one's own intellectual performance and, if necessary, to correct its separate steps.

One of the ways of how children can be enabled to reflect during lessons of the native language is to use on-line software for reflection on the learning. In Lithuania, on-line software for reflection, “Reflectus”, started operating in 2020; the instruments it offers can be used by teachers or they can design and test their own ones. This is a modern and convenient method for a teacher to systematically focus one's school students to the learning so that they would reflect on their experiences: what they understood, what did not, what they expected, what feelings and emotions they felt etc. In order to better understand who was the author of the initial idea of “Reflectus”, what are the characteristics of using this software and how teachers manage to use it, 6 in-depth interviews (with 5 primary school teachers-methodologists and one member of the “Reflectus” creative team) were carried out and one video recording of a seminar (conducted by the author of the initial idea of the software “Reflectus”) was analysed. The research data was processed by applying the method of thematic analysis. The research results demonstrated that the effect of this software occurred because it was aimed at searching for a convenient way to record children's reflections and at making it quick, low time consuming to construct further process of learning the native language. This is the software that allows teachers create their own questions that enable reflection and selection of time intervals, i.e. how often the possibilities of “Reflectus” will be used. Using “Reflectus”, specifically with primary school students, teachers face difficulties, i.e. not all children have mobile phones, not all are able to reflect using their phones on their own without being assisted by others and so on, which makes the discussed process more complicated.

Key words: primary school students, enablement to reflect, lesson of the native language, on-line reflection system “Reflectus”.